

برآورد میزان زی توده و اثر شاخص های هواشناسی

بر میگوی موزی (*Penaeus merguensis*)

در آبهای ساحلی هرمزگان

محسن صفایی، احسان کامرانی، محمد مؤمنی

Mohsen Safai@yahoo.com

پژوهشکده اکولوژی خلیج فارس و دریای عمان، بندر عباس صندوق پستی: ۱۵۹۷

چکیده

با بررسی های بعمل آمده که بصورت ماهانه و در سالهای ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۱ توسط شناور تحقیقاتی تجلی و چهار فروند شناور محلی و به روش مساحت جاروب شده (Swept area) در آبهای منطقه بندرعباس تا سیریک صورت گرفته، مشخص گردید که زمان بهینه آغاز فصل صید در استان هرمزگان در سالهای ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ بترتیب ۷۸/۷/۱۷، ۷۹/۷/۱۲، ۸۰/۷/۱۰ و ۸۱/۷/۶ بوده و میزان زی توده (Biomass) برای میگوی موزی *Penaeus merguensis* در سالهای مذکور بترتیب ۷۳۱، ۱۳۵۰/۳۶، ۶۳۶/۱۷ و ۱۷۰۸/۴۵ تن با تغییرات ± 10 در صد برآورد گردید.

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون (Pearson correlation) مشخص نمود که بین میزان صید بر واحد تلاش (CPUE) ماهانه میگوی موزی و شاخص های هواشناسی در سالهای مورد بررسی ارتباط معنی دار وجود دارد. همچنین با توجه به P value محاسبه شده ($P < 0/05$)، نشان می دهد که بین میزان CPUE و میانگین دما و رطوبت ارتباط معنی داری بدست آمد، در حالی که بین میزان CPUE میگو و میزان بارندگی و تبخیر هیچ گونه ارتباط معنی داری مشاهده نشد.

کلمات کلیدی: میگوی موزی، *Penaeus merguensis*، زی توده، شاخص های هواشناسی،

هرمزگان، ایران

مقدمه

توسعه پایدار شیلاتی و بهره‌برداری از منابع آبی کشور جهت تأمین بخشی از پروتئین مورد نیاز جامعه، نیاز به برقراری نظام مناسب مدیریتی جهت بهره‌برداری بهینه از آبزیان می‌باشد.

آبهای جنوب کشور شامل خلیج فارس و دریای عمان از نظر ذخایر آبزیان، از ظرفیت نسبتاً بالایی برخوردار است و از میان گونه‌های مختلف جانوری در این منطقه، میگو از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد.

این پژوهش میزان توده زنده و زمان بهینه آغاز فصل صید را با روشهای رایج در مدیریت ذخایر محاسبه نموده و میزان آنرا در چهار سال متوالی از سال ۱۳۷۸ تا سال ۱۳۸۱ برآورد نموده است. همچنین اثرات عوامل محیطی روی ذخایر این گونه مورد بررسی قرار گرفته است.

میگوهای خانواده Penaeidae ساحلی بوده و اغلب در نواحی گرمسیری و نیمه گرمسیری مشاهده می‌شوند. اغلب اوقات میگو در مناطقی که تحت تأثیر دلتاها، مصب (خوریات) یا مردابها می‌باشند و بستر آنها معمولاً گلی یا ترکیبی از شن و گل که غنی از مواد آلی می‌باشد زندگی می‌کند، علاوه بر این میگوها بخشی از چرخه زندگی خود را کم و بیش در آبهای لب شور می‌گذرانند (Garcia & Le Reste, 1981)، هر چند که این امر برای تمام گونه‌های این خانواده صادق نیست (Fischer & Bianchi, 1984).

به دنبال مطالعات صورت گرفته، میگوی موزی با نام علمی *Penaeus merguensis* گونه غالب استان هرمزگان شناخته شده است، سایر گونه‌ها شامل میگوی سفید (سرتیز) یا *Metapenaeus affinis* میگوی سرتیز استبنجی (با نام محلی چکو) *M. stebbingie*، میگوی ببری سبز *P. semisulcatus* میگوی سفید هندی *P. indicus* و میگوی خنجری با نام محلی گنتک یا گنتک یا *Parapenaeopsis stylifera* در رده‌های بعدی از نقطه نظر پراکنش قرار می‌گیرند (صفایی و کامرانی، ۱۳۷۷).

این پژوهش میزان توده زنده و زمان بهینه آغاز فصل صید را با روشهای رایج در مدیریت ذخایر محاسبه نموده و میزان آنرا در چهار سال متوالی از ۱۳۷۸ الی ۱۳۸۱ برآورد نموده است. همچنین اثرات عوامل محیطی بر روی ذخایر این گونه نیز مورد بررسی قرار گرفته است.

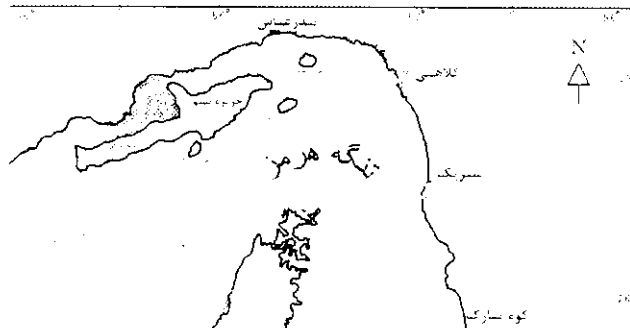
مواد و روش کار

برای نمونه برداری از صیدگاههای استان هرمزگان از شناور تحقیقاتی تجلی مجهز به یکدستگاه تور ترال کفی و دستگاه نقطه یاب ماهواره‌ای و اکوساندر استفاده گردید که مشخصات شناور و تور آن به شرح ذیل می‌باشد:

الف - مشخصات شناور:	ب - مشخصات تور کف روب:
- طول شناور:	- اندازه چشمه بصورت کشیده در کیسه تور:
۱۸/۴۶ متر	۲ سانتیمتر
- عرض شناور:	- اندازه چشمه بصورت کشیده در باله‌های تور:
۶/۷۸ متر	۴/۴ سانتیمتر
- تناژ ناخالص:	- طول طناب فوقانی
۸۰ تن	۳۰ متر
- آبخور:	- طول زنجیر تحتانی
۲/۳۰ متر	۲۳ متر

نمونه برداری بصورت ماهانه از خرداد ماه ۱۳۷۸ لغایت مهر ماه ۱۳۸۱ و از ایستگاههای از قبیل تعیین شده بوسیله تور ترال کف و به روش مساحت جاروب شده (Swept area) صورت گرفت. مدت ماندگاری تور در آب معمولاً یک ساعت انتخاب شد و گاهی حداکثر به دو ساعت نیز رسیده است. در هر ایستگاه، اطلاعاتی از قبیل موقعیت جغرافیایی منطقه تور ریزی و تورکشی شده، عمق آب، مدت زمان تورکشی، میزان کل صید میگوی موزی و درصد وزنی آن در کل صید در فرمهای مربوطه ثبت گردید.

محدوده عملیاتی این پژوهش از لحاظ موقعیت جغرافیایی از منطقه سیریک با موقعیت $26^{\circ}25'$ عرض شمالی و $57^{\circ}02'$ طول شرقی آغاز و تا منطقه طولا و کشتی سوخته با موقعیت جغرافیایی $27^{\circ}07'$ عرض شمالی و $56^{\circ}06'$ طول شرقی امتداد داشت که در هر ماه مورد بررسی قرار گرفت (شکل ۱).

شکل ۱: نقشه جغرافیایی ایستگاههای واقع در منطقه بندرعباس تا سیریک

میزان توده زنده (بیوماس) آبزیان در نواحی از دریا که جنس بستر آنها نرم بوده بطوریکه به راحتی بتوان در آن منطقه به عملیات ترال‌کشی پرداخت، از روش مساحت جاروب شده تعیین می‌گردد که رابطه آن به شرح ذیل می‌باشد (Sparre and Venema, 1992):

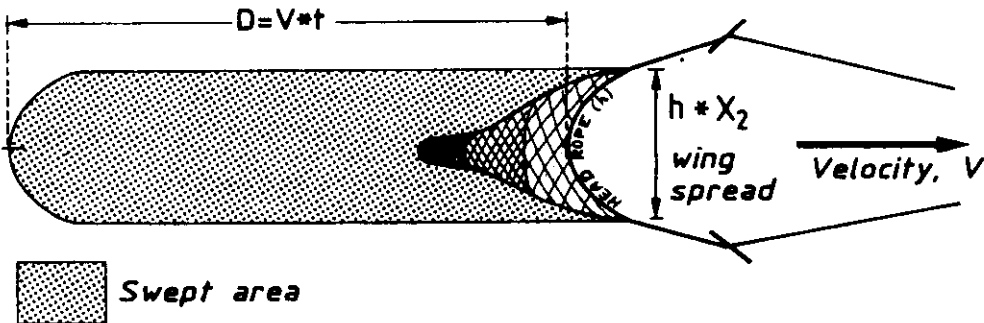
$$B = \frac{(Cw/a) * A}{X_1} \quad \text{(معادله یک)}$$

که در این رابطه:

B: میزان توده زنده (بیوماس)

Cw/a: میانگین صید بر حسب وزن کل میگوی صید شده در مدت زمان یک ساعت بر مساحت تورکشی شده می‌باشد (شکل ۲) که به جای آن می‌توان از صید بر واحد تلاش CPUE بر مساحت یعنی CPUE/a استفاده نمود.

A: کل مساحت منطقه مورد بررسی که قبلاً توسط دستگاه پلانیمتر دستی Haff مدل No. 3173 تعیین گردید (جدول ۱).

شکل ۲: مساحت جاروب شده توسط تور ترال (اقتباس از Sparre & Venema, 1992)

جدول ۱: مساحت ناحیه‌ها و اشکوبهای مورد بررسی

اشکوب‌ها	زیراشکوب ۱- ۲-۵ متر	زیراشکوب ۲- ۵-۱۰ متر	زیراشکوب ۳- ۱۰-۲۰ متر	جمع
ناحیه‌ها	درصد sq.nm	درصد sq.nm	درصد sq.nm	درصد
ناحیه ۱-	۲۴ ۱۷/۷۸	۲۹ ۲۹/۱۹	۱۴ ۲۲/۳۲	۲۱ ۷۰/۱۰
ناحیه ۲-	۲۷ ۲۰/۵۳	۲۱ ۲۱/۴۳	۱۰ ۱۵/۱۸	۱۷ ۵۷/۱۴
ناحیه ۳-	۳۰ ۲۲/۷۶	۲۵ ۲۵/۸۹	۲۱ ۳۲/۵۹	۲۴ ۸۱/۲۴
ناحیه ۴-	۱۹ ۱۳/۹۳	۲۶ ۲۶/۷۹	۵۵ ۸۷/۰۵	۳۸ ۱۲۷/۷۷
مجموع	۱۰۰ ۷۵/۰۹	۱۰۰ ۱۰۴/۰۲	۱۰۰ ۱۵۷/۱۴	۱۰۰ ۳۳۶/۲۵

a: مساحت منطقه تور کشی شده (شکل ۲) در یک واحد تلاش (بطور مثال در یک ساعت) می‌باشد که به قرار ذیل محاسبه می‌گردد: (Sparre & Venema, 1992)

$$a = D * h * X_2 \quad , \quad D = V * t \quad (\text{معادله دو})$$

یا

$$a = V * t * h * X_2$$

که در این معادله:

V = سرعت شناور مجهز به تور ترال در زمان تور کشی

t = مدت زمان تور کشی (که بهتر است جهت کاهش میزان خطاها مدت زمان تور کشی یک ساعت تعیین گردد).

h = طول طناب بالائی تور ترال

X₂ = نسبت عرض تور ترال، تقسیم بر طول طناب بالایی تور (نسبت باز شدگی دهانه تور) که در آبهای جنوب شرق آسیا مقدار آن بین ۰/۴ تا ۰/۶۶ گزارش شده است (Sparre & Venema, 1992).

آخرین پارامتر معادله یک، X₁ می‌باشد که عبارت از میزان میگوهای است که در مسیر تور کشی در تور به دام افتاده‌اند. در آبهای جنوب شرقی آسیا مقدار آن را بین ۰/۵ تا یک انتخاب می‌کنند (Sparre & Venema, 1992).

بمنظور تعیین بهترین و یا به عبارتی مناسب‌ترین زمان آغاز فصل صید میگو در استان بطوریکه از نظر بوم‌شناسی و زیست‌شناختی لطمه‌ای به جمعیت این آبزی وارد نشده و از طرفی بتوان از نظر کمیت

بیشترین و از نظر کیفیت بهترین محصول را برداشت نمود، با استفاده از مدل طراحی شده در سیستم برنامه نویسی کامپیوتری ++ Borlandc که براساس اندازه بدن بویژه گستره طولی کاراپاس (سرسینه) میگو که بهترین معیار جهت اندازه‌گیری می‌باشد اقدام گردید (کامران، و همکاران، ۱۳۷۵).

سپس با توجه به میانگین طول نمونه‌های بدست آمده (L_S) قبل از آغاز فصل صید و با استفاده از معادله ذیل (Sparre & Venema, 1992) می‌توان زمان بهینه آزاد سازی فصل صید میگو را تعیین نمود.

$$\Delta T = T_2 - T_1 = \frac{1}{K} \ln \left(\frac{L_{\infty} - L_1}{L_{\infty} - L_2} \right) \quad (\text{معادله سه})$$

یا

$$\Delta T = T_2 - T_1 = \frac{1}{K} \ln (L_{\infty} - L_S) / (L_{\infty} - L_{opt})$$

که در این معادله:

 ΔT : اختلاف زمانT₁: زمان نمونه‌گیریT₂: زمان بهینه جهت صید

L_∞: طول بی نهایت آیزی یا طول حداکثر است که آیزی در صورت امکان رشد نامتناهی می‌تواند داشته باشد، که برای میگوی موزی ماده در طول کاراپاس ۴۸ میلیمتر در سال محاسبه شده است (صفائی، ۱۳۷۹).

K: ضریب رشد آیزی که نشان دهنده این است که آیزی با چه سرعتی به L_∞ می‌رسد، که برای میگوی موزی ماده برابر ۱/۸ در سال محاسبه شده است (صفائی، ۱۳۷۹).

L_S: میانگین طولی نمونه‌های گرفته شده در زمان T₁L_{opt}: میانگین طول بهینه در زمان T₂.

برای تعیین اثر شاخص‌های هواشناسی روی ذخایر میگو، اطلاعات هواشناسی شامل میزان بارندگی، تبخیر، میانگین دما و میانگین رطوبت در مناطق بندرعباس و میناب به صورت ماهانه و از خرداد ماه ۱۳۷۸ لغایت مهر ماه ۱۳۸۱ با میزان صید بر واحد تلاش برای گونه میگوی موزی مورد بررسی قرار داده شد (جدول ۲). جهت آنالیز داده‌ها از آزمون همبستگی پیرسون Pearson correlation و به کمک برنامه SPSS.9 انجام گردید.

جدول ۲: اطلاعات ماهانه شاخص‌های هواشناسی (استخراج از اداره کل هواشناسی)

شاخص‌های هواشناسی	سال				۱۳۷۸				۱۳۷۹							
	میانگین رطوبت		میانگین دما		تبخیر		بارندگی		میانگین رطوبت		میانگین دما		تبخیر		بارندگی	
	(درصد)	(درجه سانتیگراد)	(میلی‌متر)	(میلی‌متر)	(درصد)	(درجه سانتیگراد)	(میلی‌متر)	(میلی‌متر)	(درصد)	(درجه سانتیگراد)	(میلی‌متر)	(میلی‌متر)	(درصد)	(درجه سانتیگراد)	(میلی‌متر)	(میلی‌متر)
فروردین	۵۹	۲۵/۷	۲۲۹/۴	۰	۶۰	۲۶	۲۱۲/۶	۰	۵۹	۲۵/۷	۲۲۹/۴	۰	۶۰	۲۶	۲۱۲/۶	۰
اردیبهشت	۵۹	۳۰/۹	۳۱۱/۵	۰	۶۳	۳۰/۷	۲۲۵	۰	۶۳	۳۰/۷	۳۱۱/۵	۰	۶۳	۳۰/۷	۲۲۵	۰
خرداد	۵۴	۲۴	۳۳۳/۲	۰	۶۱	۳۲/۷	۲۲۴/۷	۰	۶۱	۳۲/۷	۳۳۳/۲	۰	۶۱	۳۲/۷	۲۲۴/۷	۰
تیر	۶۵	۳۴/۱	۳۰۵/۱	۰	۶۵	۳۴/۱	۳۱۶	۰	۶۵	۳۴/۱	۳۰۵/۱	۰	۶۵	۳۴/۱	۳۱۶	۰
مرداد	۶۵	۳۵	۲۷۷/۷	۱/۲	۶۲	۳۲/۷	۳۳۵/۱	۱/۶	۶۲	۳۲/۷	۲۷۷/۷	۱/۲	۶۲	۳۲/۷	۳۳۵/۱	۱/۶
شهریور	۷۲	۳۲/۱	۲۳۷/۱	۰	۶۶	۳۲/۷	۲۷۲/۶	۰	۶۶	۳۲/۷	۲۳۷/۱	۰	۶۶	۳۲/۷	۲۷۲/۶	۰
مهر	۶۲	۳۰/۵	۲۲۴/۴	۰	۶۲	۳۰/۵	۱۴۰/۳	۰	۶۲	۳۰/۵	۲۲۴/۴	۰	۶۲	۳۰/۵	۱۴۰/۳	۰
آبان	۶۵	۲۷/۱	۱۶۷	۶/۵	۵۷	۲۵/۹	۱۸۵	۱۰	۵۷	۲۵/۹	۱۶۷	۶/۵	۵۷	۲۵/۹	۱۸۵	۱۰
آذر	۵۵	۲۱/۴	۱۱۶	۰/۲	۶۳	۲۰/۳	۱۱۴/۷	۴۰/۳	۶۳	۲۰/۳	۱۱۶	۰/۲	۶۳	۲۰/۳	۱۱۴/۷	۴۰/۳
دی	۵۷	۱۸/۷	۱۱۰/۲	۱۶۲/۱	۶۴	۱۷/۴	۱۰۲/۹	۳۴/۵	۶۴	۱۷/۴	۱۱۰/۲	۱۶۲/۱	۶۴	۱۷/۴	۱۰۲/۹	۳۴/۵
بهمن	۶۲	۱۸/۹	۱۰۸/۱	۰	۵۷/۸	۱۷/۶	۱۴۸/۸	۰	۵۷/۸	۱۷/۶	۱۰۸/۱	۰	۵۷/۸	۱۷/۶	۱۴۸/۸	۰
اسفند	۶۶	۲۱/۳	۱۴۳/۹	۰	۶۴/۸	۲۲/۲	۱۳۱/۴	۰	۶۴/۸	۲۲/۲	۱۴۳/۹	۰	۶۴/۸	۲۲/۲	۱۳۱/۴	۰

شاخص‌های هواشناسی	سال				۱۳۷۸				۱۳۷۹							
	میانگین رطوبت		میانگین دما		تبخیر		بارندگی		میانگین رطوبت		میانگین دما		تبخیر		بارندگی	
	(درصد)	(درجه سانتیگراد)	(میلی‌متر)	(میلی‌متر)	(درصد)	(درجه سانتیگراد)	(میلی‌متر)	(میلی‌متر)	(درصد)	(درجه سانتیگراد)	(میلی‌متر)	(میلی‌متر)	(درصد)	(درجه سانتیگراد)	(میلی‌متر)	(میلی‌متر)
فروردین	۶۳/۳	۲۴/۹	۲۲۱/۶	۰	۵۹/۸	۲۶/۲	۲۴۱/۴	۱/۷	۶۳/۳	۲۴/۹	۲۲۱/۶	۰	۵۹/۸	۲۶/۲	۲۴۱/۴	۱/۷
اردیبهشت	۵۸/۵	۳۰/۵	۲۸۱/۸	۰	۵۵/۳	۳۰/۴	۳۳۰/۱	۰	۵۵/۳	۳۰/۴	۲۸۱/۸	۰	۵۵/۳	۳۰/۴	۳۳۰/۱	۰
خرداد	۵۹/۵	۳۲/۶	۲۸۵/۷	۰	۶۲/۱	۳۳/۱	۳۲۴/۴	۰	۶۲/۱	۳۳/۱	۲۸۵/۷	۰	۶۲/۱	۳۳/۱	۳۲۴/۴	۰
تیر	۶۵/۹	۳۴/۵	۳۱۹/۱	۰	۶۱/۳	۳۴/۸	۳۳۸/۶	۰	۶۱/۳	۳۴/۸	۳۱۹/۱	۰	۶۱/۳	۳۴/۸	۳۳۸/۶	۰
مرداد	۶۲/۸	۳۳/۴	۳۱۲/۴	۰	۶۴	۳۴/۹	۲۷۷/۱	۰	۶۴	۳۴/۹	۳۱۲/۴	۰	۶۴	۳۴/۹	۲۷۷/۱	۰
شهریور	۶۹/۷	۳۲/۴	۲۱۶/۹	۰/۱	۷۰/۵	۳۲/۳	۲۴۰/۵	۰/۳	۷۰/۵	۳۲/۳	۲۱۶/۹	۰/۱	۷۰/۵	۳۲/۳	۲۴۰/۵	۰/۳
مهر	۶۰	۳۰/۴	۲۰۹/۹	۰	۶۷/۶	۳۰/۹	۲۰۸	۰	۶۷/۶	۳۰/۹	۲۰۹/۹	۰	۶۷/۶	۳۰/۹	۲۰۸	۰
آبان	۶۴	۲۶/۲	۱۴۹/۹	-/۱	۶۲	۲۶/۳	۱۸۷/۷	۳۰/۷	۶۲	۲۶/۳	۱۴۹/۹	-/۱	۶۲	۲۶/۳	۱۸۷/۷	۳۰/۷
آذر	۶۹	۲۳/۱	۱۱۳/۳	۱۲/۵	۶۹	۲۳/۱	۱۱۳/۳	۱۲/۵	۶۹	۲۳/۱	۱۱۳/۳	۱۲/۵	۶۹	۲۳/۱	۱۱۳/۳	۱۲/۵
دی	۶۹	۲۰	۱۰۳	۲۷/۱	۶۹	۲۰	۱۰۳	۲۷/۱	۶۹	۲۰	۱۰۳	۲۷/۱	۶۹	۲۰	۱۰۳	۲۷/۱
بهمن	۶۰	۱۸/۱	۱۳۴/۶	۳۶/۵	۶۰	۱۸/۱	۱۳۴/۶	۳۶/۵	۶۰	۱۸/۱	۱۳۴/۶	۳۶/۵	۶۰	۱۸/۱	۱۳۴/۶	۳۶/۵
اسفند	۶۵/۲	۲۲	۱۴۶/۷	۸/۹	۶۴	۲۲	۱۴۶/۷	۸/۹	۶۴	۲۲	۱۴۶/۷	۸/۹	۶۴	۲۲	۱۴۶/۷	۸/۹

براساس رفتار میگوها، بویژه میگوی موزی و پراکنش آنها بعد از زمان بازگشت شیلاتی نسل جدید (recruitment) که بیشتر در مناطق ساحلی مشاهده می‌شوند، اشکوبهای ۲ تا ۵، ۵ تا ۱۰ و ۱۰ تا ۲۰ متر از ناحیه سیریک تا طولاً بر روی نقشه دریایی منطقه از نوع مرکاتور و با مقیاس ۱/۷۵۰۰۰۰ تعیین گردید. سپس با استفاده از مساحت‌های هر اشکوب در هر ناحیه که اطلاعات آن در جدول یک آورده شده است و همچنین با توجه به اطلاعات مربوط به نمونه‌برداری در صیدگاه‌های مختلف توسط شناورهای تحقیقاتی و سنتی (لنج‌های محلی) و میانگین میزان صید بر واحد تلاش آنها (CPUE)، میزان توده زنده (بیوماس) بر حسب تن در هر زیر اشکوب با استفاده از معادله شماره دو محاسبه گردید.

نتایج

اطلاعات مربوط به برآورد میزان توده زنده (بر حسب تن) و همچنین آمار میزان میگوی غیر سرتیز صید شده که توسط اداره کل شیلات استان هرمزگان ارائه شده است در طی سالهای ۱۳۷۸ الی ۱۳۸۱ در جدول شماره ۳ آورده شده است.

جدول ۳: میزان برآورد توده زنده میگوی موزی و میزان صید شده آن در طی سالهای ۱۳۷۸ الی ۱۳۸۱ در منطقه سیریک تا نیروگاه بندرعباس (بر حسب تن)

سال	توده زنده	میزان صید (غیر سرتیز)
۱۳۷۸	۷۳۱	۹۶۶
۱۳۷۹	۱۳۵۰/۳۶	۱۵۰۹
۱۳۸۰	۶۳۶/۱۷	۱۰۰۹
۱۳۸۱	۱۷۰۸/۴۵	۱۸۲۱

براساس فرمول صید قابل مجاز (T.A.C) و همچنین در نظر گرفتن میزان صید غیر مجاز قایق‌ها، میزان T.A.C میگوی موزی با تغییرات $\pm 10\%$ درصد به عنوان میزان قابل بهره برداری تعیین و به بخش اجراء اعلام گردید.

براساس میانگین طول کاراپاس برای جنس ماده میگوی موزی در منطقه یک (سیریک تا کوهستک) در زمان نمونه‌برداری و از طرفی مقادیر پارامترهای L_{∞}, k برای میگوی موزی و همچنین طول بهینه

کاراپاس میگوی موزی ماده جهت آزادسازی فصل صید که برابر ۲۷ میلیمتر و براساس ارزش زیستی (Biovalue) برابر ۲۸ میلیمتر می‌باشد، زمان بهینه آغاز فصل صید میگو در منطقه یک (سیریک تا کوهستک) در سالهای ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ بترتیب تاریخهای ۷۸/۷/۱۷، ۷۹/۷/۱۲، ۸۰/۷/۱۰ و ۸۱/۷/۶ پیشنهاد گردید.

نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون Pearson correlation بین میزان صید بر واحد تلاش میگو موزی با پارامترهای هواشناسی شامل میزان بارندگی، تبخیر، میانگین دما و رطوبت در جدول شماره ۴ آورده شده است.
جدول ۴: نتایج حاصل از آزمون همبستگی پیرسون بین میزان صید بر واحد تلاش میگوی موزی و شاخص‌های هواشناسی

شاخص‌های هواشناسی	میانگین رطوبت	میانگین دما	تبخیر	میزان بارندگی
صید بر ساعت				
ضریب همبستگی	۰/۳۴۵	۰/۴۰۷	۰/۱۳۵	۰/۲۳۶
P. value	۰/۰۲۹	۰/۰۰۹	۰/۴۰۷	۰/۱۲۲
تعداد	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰

همانطور که ملاحظه می‌گردد مقدار P value محاسبه شده در موارد میزان بارندگی و تبخیر همواره بزرگتر از سطح آزمون ($P > 0.05$) بوده و نشان دهنده این است که هیچگونه ارتباط معنی‌داری بین مقادیر بارندگی و تبخیر با میزان صید بر واحد تلاش میگو موزی مشاهده نمی‌شود.
در حالیکه مقادیر P value محاسبه شده در مورد میانگین دما و رطوبت نشان دهنده این است که در سطح آزمون ۹۵ درصد ارتباط معنی‌داری بین این مقادیر با میزان صید بر واحد تلاش میگو موزی وجود دارد. نکته قابل توجه معنی دار بودن ارتباط بین میانگین دما با میزان CPUE حتی در سطح ۹۹ درصد می‌باشد.

بحث

براساس آخرین بررسی‌های تحقیقاتی انجام شده و براساس نمونه‌برداری‌های که توسط شناور تحقیقاتی تجلی و شناورهای محلی از صیدگاه‌های استان و به روش مساحت جاروب شده در اعماق ۲ تا

۳۰ متری انجام گردید، میزان توده زنده میگوها در طی سالهای ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ برآورد گردید. با در نظر گرفتن فرمول T.A.C و همچنین در نظر گرفتن صید غیرمجاز قایق‌ها که در تمامی طول سال و بویژه قبل از آغاز فصل صید میگو در استان انجام می‌گیرد و با توجه به اهمیت حفظ ذخایر این گونه کوتاه عمر، میزان صید قابل بهره برداری میگوی موزی با تغییرات $\pm 10\%$ درصد تعیین گردید. آمار و اطلاعات روزانه صید میگو که در طول فصل صید توسط واحد طرح و برنامه اداره کل شیلات ارائه گردید (گزارش عملکرد صید میگو در سالهای ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ اداره کل شیلات هرمزگان)، میزان صید میگو غیر سرتیز در طی فصل صید میگو در سالهای مذکور را نشان می‌دهد. با توجه به آمار صید ارائه شده و بررسی‌های کارشناسان این پژوهشکده که با استقرار بر روی شناورهای فعال میگوگیر در طول فصل صید اقدام به بررسی ترکیب و درصد صید میگوها شده است، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

جمع‌آوری میگوی غیرسرتیز که خود شامل میگوهای موزی (*P. merguensis*)، ببری (*P. semisulcatus*) و سفید هندی (*P. indicus*) و درصد اندکی از میگوهای سفید (سرتیز) درشت می‌باشد توسط شرکت‌های جمع‌آوری میگو در طول فصل صید صورت گرفته است.

بررسی‌های بعمل آمده به هنگام تعیین بیوماس (توده زنده) میگوها در طول فصل صید میگو در استان نشان می‌دهد که میگوی ببری و با توجه به درصد صید آنها در طول فصل صید به ترتیب ۱۹۳، ۷۶، ۲۷۷ و ۱۵۳ تن از میگوی استحصال شده در سالهای ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ را به خود اختصاص داده است. از طرفی میگوی هندی نیز درصد پائینی از کل صید میگوی غیر سرتیز در استان را به خود اختصاص می‌دهد. همچنین میزان ناچیزی از میگوی غیر سرتیز جمع‌آوری شده، شامل میگوهای درشت سفید (سرتیز) بوده که اکثراً در طول فصل صید توسط شناورها و به منظور بهره بیشتر و یا عدم آگاهی ملوانان آنها، این امر صورت گرفته است.

با توجه به مقادیر P (value) محاسبه شده برای میگوی موزی در مورد دو شاخص هواشناسی شامل میزان بارندگی و تبخیر که به ترتیب ۱۴٪ و ۴۰٪ می‌باشند، هیچگونه ارتباط معنی‌داری بین شاخ‌های فوق با میزان CPUE میگوی موزی وجود ندارد. این در حالیست که مطالعات انجام شده در این زمینه نشان می‌دهد که شاخص‌هایی از قبیل میزان بارندگی، روی مهاجرت و در نهایت میزان ذخایر میگوهای جوان تأثیر زیادی دارند، بطوریکه این میزان به تنهایی تا بیش از ۷۰ درصد بر روی نرخ مهاجرت‌های ماهیانه میگوهای جوان گونه موزی *P. merguensis* تاثیرگذار بوده است. همچنین این مطالعات که در چهار سال در منطقه جنوب شرقی خلیج کارپنتاریا در کشور استرالیا صورت گرفته است،

مشخص می‌سازد که اغلب مهاجرتهای میگو در ماههای بین اوایل دی تا اوایل فروردین ماه یعنی زمانی که ۸۰ درصد از بارندگی سالیانه وجود دارد صورت می‌گیرد (Staples & Vance, 1986). از طرفی مطالعات صورت گرفته در خصوص اثر بارندگی بر روی فراوانی و میزان صید میگوی موزی دو اثر مختلف را نشان می‌دهد. مورد اول اثرات بارندگی و بدنبال آن ورود بیشتر آب رودخانه به دریا است که سبب کاهش نرخ بقاء پست لاروهای میگو که به تازگی نشست کرده‌اند (ورود به مرحله زندگی کفزی) می‌شود، که در نهایت سبب کاهش صید این گونه شده است و اثر دوم، نقش مثبت بارندگی در افزایش مهاجرت افراد جوان و پیوستن آنها به جمعیت مادری آنها در آبهای دور از ساحل می‌باشد (Evans et al., 1997). با توجه به موارد فوق مشاهده می‌شود که اثر بارندگی بیشتر روی مهاجرت افراد جوان میگوها به آبهای دور از ساحل یا زمان مهاجرت نسل جدید می‌باشد. این در حالیست که با توجه به شرایط اقلیمی استان هرمزگان و با این فرض که میگوهای تولید شده در فصل بهار در فاصله زمانی خرداد ماه تا مرداد ماه احتمالاً به جمعیت مادریشان (مهاجرت از خوریات به سمت دریا) می‌پیوندند، ولی مشاهده می‌شود که در این ماهها بویژه در شش ماهه ابتدای سال و در طی مدت مورد بررسی (از سال ۱۳۷۸ الی ۱۳۸۱)، میزان بارندگی در حداقل میزان خود در طول سال بوده است و همین امر شاید یکی از دلایل اصلی عدم مشاهده ارتباط بین میزان بارندگی و میزان CPUE میگوی فوق‌الذکر بوده باشد.

در خصوص سایر شاخص‌ها مشخص می‌شود که بین پارامترهای دما، رطوبت ماهانه و میزان CPUE میگوی موزی ارتباط معنی‌داری مشاهده می‌شود. مشخص شده که فاکتورهای محیطی متعددی می‌توانند بر روی مهاجرت و نهایتاً توزیع و پراکنش میگوهای جوان تأثیرگذار باشند و باید متذکر شد که این عوامل خود نیز دارای اثرات متقابل روی هم هستند. همچنین مشاهده شده که چرخه‌های فصلی دما روی بسیاری از خصوصیات جمعیت میگوها از جمله نوسانات در توزیع عمقی آنها، پراکنش نسبی جنسها و حتی تغییرات در الگو و رفتارهای گروهی میگوها تأثیرگذار بوده است (Garcia & Le Reste, 1981).

تشکر و قدردانی

از جناب آقای دکتر عباسعلی استکی ریاست محترم پژوهشکده اکولوژی خلیج فارس و دریای عمان به دلیل راهنماییهای ارزنده علمی و مساعدتهای لازم در اجرای این پژوهش، آقای مهندس زرشناس معاونت محترم پژوهشی پژوهشکده به دلیل راهنماییهای ارزنده و هماهنگی‌های لازم در خصوص استفاده از شناورها، از آقای مهندس رضا دهقانی مسئول محترم بخش مدیریت ذخایر آبزیان و همچنین از کلیه آقایان مهندس توکلی‌پور، سالارپور، بهزادی، درویشی و کلیه عزیزانی که با همکاریهای صمیمانه و همه

جانبه خود امکان اجراء این پژوهش را فراهم نمودند تشکر و قدردانی می‌نمائیم. همچنین از سرکار خانم الهه عباسی که زحمت تایپ این مقاله را داشته‌اند کمال تشکر را داریم.

منابع

صفائی، م. و کامرانی، ا. ، ۱۳۷۷. گزارش نهایی پروژه اعلام زمان شروع و خاتمه صید و تعیین بیوماس میگوهای تجاری استان هرمزگان در سال ۱۳۷۷، مؤسسه تحقیقات و آموزش شیلات ایران، مرکز تحقیقات شیلاتی دریای عمان، صفحات ۱ و ۲.

صفائی، م. ، ۱۳۷۹. گزارش نهایی پروژه مدیریت ذخایر میگوهای مهم تجاری با تأکید بر عوامل مؤثر هواشناسی (فاز ۱). مؤسسه تحقیقات و آموزش شیلات ایران، پژوهشکده اکولوژی خلیج فارس و دریای عمان.

گزارش عملکرد صید میگو در استان هرمزگان، ۸۱-۱۳۷۸. معاونت صید و بنادر صیادی اداره کل شیلات هرمزگان.

Evans, C.R.; Opnai, L.J. and Kara, B.D. . 1995. Fishery ecology and oceanography of the prawn *Penaeus merguensis* (de man) in the gulf of Papue: estimation of maximum sustainable yield and modelling of yield, effort and rainfall, national fisheries authoritative, research and management branch, part moresby, NCD.

Fischer, W. and Bianchi, G. , 1984. FAO species identification sheets for fishery purposes shrimps/prawns, F.A.O document. Vol.5

Garcia, S. and Le Resete, L. , 1981. Life cycles, dynamics, exploitation and management of coastal Penaeid shrimp stock. FAO Fish. Tech. Pap. No.203, pp.5-30.

Sparre, P. and Venema, C. , 1992. Introduction to tropical fish stock assessment, food and agriculture organization of the United Nations, Part-1-manual, p.12, 134, 312-315.

Staples, D.J. and Vance, D.J. , 1986. Emigration of juvenile banana prawns *Penaeus merguensis* from a mangrove estuary and recruitment of offshore areas in the wet-dry tropics of the Gulf of carpentaria, Australia, Marine Ecology-Progress series, Vol.27, pp.239-252.